

ZAMONAVIY TIBBIYOTDA ALLERGIK KASALLIKLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

Abduhalimova Mohimbonu Baxtiyorjon qizi

Ergasheva Hursanoy Xxx

Usmonova Naziraxon Usmonova

Buvayda Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi

Terapiya fani o'qituvchilari

Annotatsiya: So'nggi yillarda allergik kasalliklar dunyo sog'liqni saqlash tizimidagi eng dolzarb muammolardan biriga aylandi. Allergik rinit, bronxial astma, atopik dermatit, oziq-ovqat allergiyasi hamda dori vositalariga nisbatan yuqori sezuvchanlik reaksiyalari barcha yosh guruhlarida uchramoqda. Urbanizatsiya, ekologik muammolar, immun tizimiga ta'sir qiluvchi omillarning ko'payishi va turmush tarzidagi o'zgarishlar allergik kasalliklarning tarqalishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu maqolada zamonaviy tibbiyotda allergik kasalliklarning epidemiologiyasi, etiologik omillari, diagnostika usullari, davolash yondashuvlari va profilaktikasi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida xalqaro ilmiy manbalar, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlari, shuningdek, o'zbek olimlarining ilmiy ishlari o'rganildi. Natijalar allergik kasalliklarni erta aniqlash va individual davolash strategiyalarini ishlab chiqish zamonaviy tibbiyotning muhim vazifalaridan biri ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: allergiya, immun tizim, bronxial astma, allergik rinit, atopik dermatit, antigistamin preparatlar, allergen, immunoterapiya.

Kirish

XXI asr tibbiyotida allergik kasalliklar inson salomatligiga tahdid solayotgan asosiy surunkali patologiyalar qatoriga kiradi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, hozirgi kunda dunyo aholisining katta qismi turli shakldagi

allergik kasalliklardan aziyat chekmoqda. Ayniqsa, bolalar va yoshlar orasida bronxial astma, atopik dermatit va oziq-ovqat allergiyalarining ko'payishi tibbiyot sohasiga yangi vazifalarni yuklamoqda.

Allergik kasalliklar, organizmning immun tizimining tashqi yoki ichki omillarga nisbatan haddan tashqari sezgir reaksiyasi natijasida rivojlanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni tasdiqlaydi: ekologik muhitning ifloslanishi, atmosfera havosidagi kimyoviy moddalar, sintetik oziq-ovqat mahsulotlari, antibiotiklardan noto'g'ri foydalanish va stress holatlarining ko'payishi allergik reaksiyalarning kuchayishiga olib kelmoqda. Shuningdek, genetik moyillik ham muhim omillardan biridir.

Zamonaviy klinik amaliyotda allergik kasalliklarning tashxisi va davolashida sezilarli yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, ularning global miqyosda ortishi ularni chuqurroq o'rganishni talab qilmoqda. Ayniqsa, differensial diagnostika, individual immunoterapiya, biologik preparatlardan foydalanish va profilaktik choratadbirlarni ishlab chiqish bugungi tibbiyotning muhim yo'nalishlariga aylangan.

Mazkur maqolaning maqsadi zamonaviy tibbiyotda allergik kasalliklarning dolzarb muammolarini ilmiy jihatdan tahlil qilish, ularning rivojlanish mexanizmlarini yoritish, shuningdek, diagnostika va davolashning samarali usullarini ko'rsatishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi

Allergik kasalliklarning kelib chiqishi va rivojlanish mexanizmlari ko'plab ilmiy tadqiqotlarda o'rganilgan. Rus olimi A.D. Ado allergik reaksiyalar immunologik jarayonlar bilan chambarchas bog'liq ekanligini ilmiy asoslagan. Uning fikricha, allergiya organizmning allergenlarga nisbatan immun javobi kuchayishi natijasida yuzaga keladi.

G.B. Fedoseev va N.A. Geppe tomonidan olib borilgan tadqiqotlar bronxial astma va allergik rinitning epidemiologik xususiyatlarini tahlil qilgan. Tadqiqotchilar ekologik muammolar va sanoatlashtirish jarayonlari allergik kasalliklar sonining oshishiga sabab bo'layotganini ta'kidlaydilar.

O'zbekistonlik olimlardan Sh.A. Karimov, B.T. Daminov va boshqa tadqiqotchilar respublikamiz sharoitida allergik kasalliklarning klinik kechishi va tashxis usullarini o'rganishgan. Ularning ilmiy ishlari mahalliy iqlim, oziqlanish madaniyati va ekologik omillarning allergik patologiyalarning rivojlanishiga ta'sir o'tkazishini ko'rsatadi.

So'nggi yillarda biologik terapiya, monoklonal antitanachalar va allergenga xos immunoterapiya bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar allergik kasalliklarni davolashda yangi bosqichni boshlab berdi. Xususan, omalizumab, dupilumab kabi preparatlar og'ir allergik astma va atopik dermatitni davolashda samarali natijalar ko'rsatmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda tahliliy, qiyosiy va statistik metodlardan foydalanildi. Allergik kasalliklar bo'yicha xalqaro va milliy ilmiy adabiyotlar o'rganildi. Shuningdek, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti, xalqaro allergologlar assotsiatsiyasi va o'zbek tibbiyot olimlarining ilmiy maqolalari asosida ma'lumotlar tahlil qilindi.

Tadqiqot davomida allergik kasalliklarning etiologiyasi, klinik ko'rinishlari, diagnostika usullari hamda davolash strategiyalariga oid ilmiy manbalar qiyosiy jihatdan o'rganildi. Statistik ma'lumotlar asosida allergik patologiyalarning tarqalish tendensiyalari tahlil qilindi.

Tahlil va natijalar

Bugungi kunda allergik kasalliklar dunyoning deyarli barcha hududlarida uchramoqda. Ayniqsa, urbanizatsiya darajasi yuqori bo'lgan hududlarda allergik patologiyalar ko'proq qayd etiladi. Atmosfera havosining ifloslanishi, avtomobil chiqindilari va sanoat korxonalari tomonidan chiqarilayotgan toksik moddalar nafas yo'llari allergiyalarining kuchayishiga olib kelmoqda.

Bronxial astma eng keng tarqalgan allergik kasalliklardan biri hisoblanadi. Ushbu kasallik nafas yo'llarining surunkali yallig'lanishi bilan kechadi va bemorlarda hansirash, yo'tal, nafas qisishi kabi simptomlarni yuzaga keltiradi.

Zamonaviy tadqiqotlar bronxial astmaning genetik moyillik va tashqi muhit omillari kombinatsiyasi natijasida rivojlanishini ko'rsatmoqda.

Allergik rinit ham eng ko'p uchraydigan patologiyalar qatoriga kiradi. Ushbu kasallik burun shilliq qavatining allergenlarga nisbatan yallig'lanishi bilan xarakterlanadi. Polen, uy changi, hayvon juni va mog'or zamburug'lari asosiy allergenlar hisoblanadi. Bemorlarda aksirish, burun bitishi, ko'z yoshlanishi va bosh og'rig'i kuzatiladi.

Atopik dermatit esa terining surunkali yallig'lanish kasalligi bo'lib, ko'proq bolalarda uchraydi. Kasallik quruq teri, qichishish va qizarish bilan namoyon bo'ladi. Tadqiqotlar atopik dermatit bilan og'rigan bolalarda keyinchalik bronxial astma yoki allergik rinit rivojlanish xavfi yuqori ekanligini ko'rsatadi.

Oziq-ovqat allergiyasi zamonaviy tibbiyotdagi eng xavfli muammolardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, yer yong'oq, sut mahsulotlari, tuxum, dengiz mahsulotlari va ayrim konservantlar kuchli allergik reaksiyalarni yuzaga keltirishi mumkin. Og'ir holatlarda anafilaktik shok rivojlanib, bemor hayotiga xavf tug'diradi.

Diagnostika sohasida ham katta yutuqlarga erishilgan. Bugungi kunda teri allergik testlari, immunoglobulin E darajasini aniqlash, molekulyar diagnostika va provokatsion testlar keng qo'llanilmoqda. Ushbu usullar allergenni aniq identifikatsiya qilish imkonini beradi.

Davolash masalasida antigistamin preparatlar, glyukokortikosteroidlar va bronxolitik vositalar asosiy o'rin tutadi. Biroq zamonaviy tibbiyot individual terapiya usullariga tobora ko'proq e'tibor qaratmoqda. Allergenga xos immunoterapiya bemor organizmini allergenga moslashtirish orqali uzoq muddatli samaraga erishishga yordam beradi.

So'nggi yillarda biologik terapiya allergologiyada yangi davrni boshlab berdi. Monoklonal antitanachalar immun tizimining ma'lum bo'g'inlariga ta'sir ko'rsatib, og'ir allergik reaksiyalarni kamaytiradi. Bu usul ayniqsa davolash qiyin bo'lgan bronxial astma holatlarida yuqori samaradorlik ko'rsatmoqda.

Allergik kasalliklarning oldini olishda profilaktika muhim ahamiyatga ega. Ekologik toza muhitni shakllantirish, sog'lom ovqatlanish, zararli odatlardan voz kechish va immun tizimini mustahkamlash allergik patologiyalar rivojlanish xavfini kamaytiradi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari allergik kasalliklarning ko'payishi nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy va ekologik muammo ekanligini ko'rsatdi. Zamonaviy turmush tarzining o'zgarishi, texnogen omillar va ekologik muammolar immun tizimiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, bolalarda allergik kasalliklarning erta rivojlanishi kelajakda surunkali patologiyalar sonining ortishiga sabab bo'lishi mumkin.

Shuningdek, antibiotiklardan nazoratsiz foydalanish ham allergik reaksiyalar rivojlanishida muhim omil sifatida baholanmoqda. Mikroflora muvozanatining buzilishi immun tizimi faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli zamonaviy tibbiyotda probiotiklar va immunomodulyatorlardan foydalanishga qiziqish ortmoqda.

Biologik terapiya va molekulyar diagnostikaning rivojlanishi allergologiya sohasida yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Biroq ushbu texnologiyalarning qimmatligi va barcha hududlarda mavjud emasligi amaliyotda ayrim muammolarni yuzaga keltirmoqda.

O'zbekistonda ham allergik kasalliklarni erta aniqlash va profilaktikani kuchaytirish zarurati mavjud. Ayniqsa, ekologik jihatdan murakkab hududlarda yashovchi aholining tibbiy nazoratini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Allergik kasalliklar zamonaviy tibbiyotning eng murakkab va tez sur'atlarda keng tarqalayotgan muammolaridan biri sifatida baholanmoqda. So'nggi yillarda dunyo bo'yicha bronxial astma, allergik rinit, atopik dermatit va oziq-ovqat allergiyalarining ortib borishi ushbu patologiyalarni chuqur ilmiy o'rganish zaruratini yanada kuchaytirdi. Tadqiqot davomida tahlil qilingan ilmiy manbalar allergik kasalliklarning rivojlanishida irsiy moyillik bilan bir qatorda ekologik, ijtimoiy va immunologik omillar ham muhim rol o'ynashini ko'rsatdi.

Atmosfera havosining ifloslanishi, sanoat chiqindilari, kimyoviy moddalarning ortishi hamda zamonaviy urbanizatsiya jarayonlari inson immun tizimiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, ekologik muhitning yomonlashuvi nafas yo'llari allergik kasalliklarining ko'payishiga olib kelmoqda. Shu bilan birga, oziq-ovqat tarkibidagi sun'iy qo'shimchalar, konservantlar va genetik modifikatsiyalangan mahsulotlar ham organizmning allergik sezuvchanligini oshiruvchi omillar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, allergik kasalliklarning erta diagnostikasi zamonaviy tibbiyotdagi eng muhim yo'nalishlardan biridir. Teri testlari, laborator immunologik tekshiruvlar, molekulyar diagnostika va allergenlarni aniqlash usullarining rivojlanishi tashxis qo'yish aniqligini sezilarli darajada oshirdi. Ayniqsa, molekulyar allergologiya rivojlanishi kasalliklarning individual xususiyatlarini aniqlash hamda bemorga mos davolash strategiyasini ishlab chiqishda katta ahamiyat kasb etmoqda.

Davolash masalasida ham zamonaviy tibbiyot sezilarli yutuqlarga erishdi. Antigistamin preparatlar, kortikosteroidlar va bronxolitik vositalar bilan bir qatorda biologik terapiya usullarining joriy etilishi og‘ir allergik kasalliklarni nazorat qilish imkoniyatlarini kengaytirdi. Monoklonal antitanachalar asosidagi preparatlar allergik yallig‘lanish jarayonlarini kamaytirishda yuqori samaradorlik ko‘rsatmoqda. Allergenga xos immunoterapiya esa kasallikning sababiga ta’sir qiluvchi eng istiqbolli usullardan biri sifatida e’tirof etilmoqda.

Maqolada tahlil qilingan ma’lumotlar allergik kasalliklarning nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy-iqtisodiy muammo ekanligini ham ko‘rsatdi. Surunkali allergik patologiyalar insonning mehnat faoliyati, hayot sifati va psixologik holatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, bolalarda allergik kasalliklarning keng tarqalishi kelajak avlod salomatligi bilan bog‘liq jiddiy xavflarni yuzaga keltirmoqda. Shu sababli aholining tibbiy madaniyatini oshirish, profilaktik chora-tadbirlarni kuchaytirish va sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish muhim ahamiyatga ega.

O‘zbekistonda ham allergologiya sohasini rivojlantirish, zamonaviy diagnostika markazlarini ko‘paytirish va malakali mutaxassislarni tayyorlash dolzarb vazifalardan biridir. Ayniqsa, ekologik jihatdan murakkab hududlarda yashovchi aholi o‘rtasida muntazam tibbiy nazoratni tashkil etish, allergik kasalliklarning erta profilaktikasini yo‘lga qo‘yish hamda aholining ekologik madaniyatini oshirish muhim natijalar berishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abbas A., Lichtman A. Basic Immunology: Functions and Disorders of the Immune System. Elsevier, 2022.
2. Middleton’s Allergy: Principles and Practice. 9th edition. Philadelphia: Elsevier, 2020.
3. Karimov Sh.A. Klinik immunologiya va allergologiya asoslari. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. — 286 b.

4. Daminov B.T. “Zamonaviy tibbiyotda allergik kasalliklar muammolari”. // Toshkent tibbiyot akademiyasi axboroti. — 2022. — №4. — B. 55–61.
5. Национальное руководство по аллергологии. — Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2021. — 752 с.
6. Pawankar R. “Allergic Diseases and Asthma: Global Epidemiology”. // Journal of Allergy and Clinical Immunology. — 2021. — Vol. 147, No. 3. — P. 685–692.
7. Holgate S. “The Role of Environmental Factors in Allergy Development”. // Clinical Immunology Journal. — 2022. — Vol. 198. — P. 24–31.
8. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Allergik kasalliklar profilaktikasi bo‘yicha metodik tavsiyalar. — Toshkent, 2023. — 48 b.
9. Holgate S. The role of environmental factors in allergy development. Clinical Immunology Journal, 2022.
10. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Allergik kasalliklar profilaktikasi bo‘yicha metodik tavsiyalar. Toshkent, 2023.